

Geloof in duurzaam leven

DECEMBER 2011

**Kerk
in Actie**

Protestantse
Kerk

Leef je geloof!

In dit katern laten we zien dat we niet werkeloos hoeven toe te kijken bij uitbuiting en vernietiging van de schepping. Velen van ons tonen dagelijks dat het kwade te overwinnen valt door het goede te doen. Vanuit die kracht kunnen we samen op een goede manier aan het werk.

Er is veel dat niet in de haak is, maar dat hoeft ons niet uit het veld te slaan! We ontvangen de opdracht zorgvuldig om te gaan met de schepping. Daarmee gaat het over onze verantwoordelijkheid tegenover onze medemens (hier, elders, nu en later), onze natuurlijke omgeving en onze Schepper. Denken alleen is dan niet genoeg, het gaat ook om het goede te doen.

Overleven

We zijn gewend geraakt om ons te richten op wat fout gaat. Moeten we dat hier nog doen? Het is in ieder geval duidelijk dat we in Nederland op te grote voet leven. Hiervoor betalen we een forse prijs. Die prijs wordt betaald door mensen, maar ook door onze natuurlijke omgeving. Eigenlijk hebben we twee, drie planeten nodig als iedereen zo zou leven als wij nu doen.

Klimaatverandering wordt al overal zichtbaar. Kwetsbare groepen (mensen, dieren en planten) worden in hun bestaan bedreigd. Iedereen die zich ook maar enigszins verbonden voelt met anderen, kan deze aantasting van het leven niet verdragen. De gevolgen zijn op veel plaatsen te merken. Het klimaat kent geen grenzen, mensen ontvluchten hun armoede, grondstoffen raken op en grote conflicten zijn het gevolg. Duurzaam leven is eigenlijk allang geen keuze meer, maar is de beste overlevingsstrategie voor ons allen.

Je 'geloof leven' omvat het hele leven. Het gaat over het delen van je rijkdom, maar ook over je gedrag in je dagelijkse leven. Hoe ga je om met mensen in je buurt, in de wereld? Hoe ga je met de schepping om? Duurzaam leven gaat dus

over de bewuste keuzes die we zelf kunnen maken. We kunnen zelf, hier in Nederland, op verschillende terreinen het goede doen.

Wat een energie!

In dit katern gaat het over wat kerken al laten zien. Wat een energie gaat er uit van al die initiatieven! Er is een breed scala aan activiteiten: verminderen van energieverbruik, overstappen naar of zelf opwekken van duurzame energie, rekening houden met de milieubelasting of arbeidsomstandigheden bij de productie van talloze goederen, bevorderen van lokale productie. Ook zijn er mogelijkheden op het vlak van het beleggen van geld.

Sommige kerken doppen hun eigen boontjes, andere werken samen met groepen buiten de kerk. Dat laatste kan erg helpen. Kerk in Actie trekt zelf op met Urgenda (een stichting die duurzame ontwikkeling stimuleert) en dit betekent een extra steun in de rug. In vele plaatsen zijn milieugroepen actief die veel kennis en contacten hebben. Ook veel (burgerlijke) gemeenten stellen het

op prijs als de kerk een duurzame levensstijl uitdraagt. We sluiten dit katern dan ook af met het geven van een aantal websites waar veel praktische informatie te vinden is over een duurzame levensstijl.

COLOFON

Uitgave van Kerk in Actie
katern in Diakonia en Kerkinformatie
december 2011

BESTELLEN

Losse nummers zijn te bestellen via bestellingen@pkn.nl
à € 1,- (bijdrage portokosten).

TEKSTEN

Gerrit Groeneveld (pag. 3, 4 en 5), Ellen van der Kemp,
Hannie Luiten, Sjoerd van Schoonveld, Zwaantje van 't Veer

FOTO'S

HH/Jurjen Drenth (pag. 1), Gerrit Groeneveld (pag. 2, 3, 4
en 5), Mieke Kuiters (pag. 7), Ellen van der Kemp (pag. 8)

EINDREDACTIE

Henny Nagelhout en Ellen van der Kemp

OPMAAK

Interface Communicatie B.V., Ede

DRUK

Koninklijke BDU, Barneveld

**Kerk
in Actie**

Kerken in Sittard en Colmschate timmeren aan de weg

“Fairtrade is simpelweg zorgen voor je naaste”

Fairtrade-goederen hebben op een eerlijke manier en voor een goede prijs de weg van maker naar gebruiker afgelegd. Het aantal kerken dat deze goederen gebruikt, neemt toe.

Voor veel kerken is Fairtrade simpelweg synoniem aan ‘zorgen voor je naaste’. Eerlijke spullen kopen betekent dat je je medemens – vaak aan de andere kant van de aardbol – een goed bestaan gunt. “Het is vaak het verschil tussen een menswaardig bestaan en uitbuiting”, aldus Joke van der Steen van de Johanneskerk uit Sittard.

Joke van der Steen en Leen Plessius, beiden lid van de zwo-werkgroep, zorgden een paar jaar terug voor de Fairtrade-status van de Johanneskerk. “Eigenlijk was het niet heel erg moeilijk”, legt Joke uit. “Ik was al betrokken bij de Fairtrade-status voor de burgerlijke gemeente Sittard. Daar zag ik dat ook kerken ervoor in aanmerking konden komen. We moesten zorgen voor een duidelijke aanwezigheid binnen de kerk. Nou, die is er door ons Wereldwinkeltje. En je moet als kerk naar buiten treden met je opvatting. Dat doen

we steeds in het kerkblad. Ik schrijf daar over van alles en nog wat dat met Fairtrade te maken heeft. Over koffie, over eerlijk goud. Noem maar op.”

Niet versloffen

Wanneer je eenmaal als kerk de Fairtrade-status hebt, is het zaak om die niet te laten versloffen: “Je moet je mensen scherp houden, want voor je het weet ga je de fout in”, aldus Leen Plessius. Neem nou het kerkmeubilair dat we een tijdje geleden hebben vervangen. Als je dan vraagt of het wel is gemaakt van eerlijk hout, valt er een stilte. Dat soort dingen.” Fairtrade zit volgens Joke en Leen vooral tussen de oren. Je moet er eenvoudigweg aan denken.”

Een manier om het idee in een bredere kring te laten beklijven is samenwerken met andere instanties. Zo zijn er banden met de burgerlijke gemeente maar ook met de katholieke Vrangendael-parochie uit

Sittard. “Ook een Fairtrade-kerk. Samen proberen we dezelfde gedachte uit te dragen. Dat gebeurt onder andere in gezamenlijke diensten voorafgaand aan het Paasfeest en in enkele oecumenische diensten.”

(www.protestants-sittard.nl)

Colmschate/Schalkhaar

Een andere opmerkelijke kerk uit het groeiende rijtje Fairtrade-kerken is de Ichtuskerk uit Colmschate/Schalkhaar bij Deventer. Sinds november 2010 hebben ze daar nu het Fairtrade-label. De kerk heeft duurzaamheid verankerd binnen de structuur van de diaconie. Naast de zwo kent zij een Fairtrade- en een milieuwerkgroep.

Jan Vroonland, voorzitter van de kerkenraad, vertelt enthousiast over de toenemende aandacht voor duurzaamheid binnen zijn gemeente. “Het is een uitdaging om Fairtrade en duurzaamheid dichtbij de mensen te brengen, zodat ze kunnen zien wat ze er zelf aan kunnen doen. Zo konden gemeenteleden aan onze ‘klimaatboom’ in de kerk besparingstips hangen. “We vonden bijvoorbeeld een tip om minder lang te douchen. Dat leidde tot het uitdelen van de ‘douchetimer’, een soort eierwekker maar dan voor de badkamer. Als de hele gemeente niet zeven maar maximaal vijf minuten gaat douchen dringen we per jaar de CO₂-uitstoot flink terug en besparen we duizenden euro’s. En da’s heel mooi.”

(www.pgcs.nl)

▲ Leen Plessius en Joke van der Steen in het Wereldwinkeltje van de Johanneskerk te Sittard.

Gemeenteleden geboeid door toenemende mogelijkheden

“Het is een praktische manier van delen”

Duurzaamheid en het verantwoord omgaan met energie laten zich niet vangen in een kille winst- en verliesrekening. Het idee gaat verder dan een besparing in euro's. Voor de kerk althans. Het heeft alles te maken met behoedzaam omspringen met de aarde, vooruitkijken naar het welzijn van de komende generaties en respect voor de natuur. De kerk wil op het gebied van duurzaamheid vooral ook een voorbeeldfunctie gaan vervullen. Grote en kleine ideeën van kerkmensen steken steeds vaker de kop op.

Ton de Vos en Jaap Steeneveld, beiden zestigers, beheren de kerk van Schoondijke. Een klein plekje met 1500 inwoners in Zeeland tegen de Belgische grens. Het dorpje werd aan het einde van de Tweede Wereldoorlog vrijwel met de grond gelijk gemaakt en dat geeft bij met de name de oudere generatie een extra lading aan het begrip duurzaamheid. Tussen 1945 en 1950 werd het dorpje bijna compleet opnieuw opgetrokken, inclusief de kerk aan het Dorpsplein. De kerkgemeente maakt sinds januari 2011 deel uit van de Protestantse gemeente De Verbinding. Dat is

een samenwerking van de kerken uit Schoondijke, Groede en Waterlandkerkje.

Zeeuwen staan bekend om hun sobere levensstijl. Een paar jaar terug overleed binnen de gemeente een oudere vrouw die haar bezit aan de kerk naliet. Het betrof een behoorlijk bedrag en de kerk besloot om, mede in het teken van de levensstijl van deze vrouw, het geld aan te wenden voor het opwekken van alternatieve energie. Ton de Vos: "We hadden al een kleine geschiedenis op dit gebied. In de jaren negentig hebben we bijvoorbeeld geld ter lening uitgezet bij het windenergie-project 'Zeeuwind', een coöperatieve vereniging voor het bevorderen van duurzame energie."

Dicht bij huis

"Onder de bezielende leiding van gemeentelid Johan van Sluijs - deze zomer overleden - gingen we kijken wat wijsheid was. We kwamen dicht bij huis uit. Hier in het dorp zit een bedrijfje dat zonnepanelen levert. We gingen om de tafel zitten en kwamen tot het idee om niet alleen panelen op het dak van de kerk te leggen, maar om ook kerkleden te interesseren voor zonne-energie. Voor elke tien sets bestelde panelen zou het bedrijf een extra set beschikbaar stellen voor een project in Afrika. We kwamen tot het mooie resultaat van 20 sets."

In de zomer van dit jaar zijn er 24 panelen op het dak van de kerk gelegd. Jaap Steeneveld: "We hadden uitgerekend dat dit genoeg moest zijn om de benodigde energie voor de kerk op te wekken. We kunnen nu eigenlijk al wel zeggen dat dit lukt. Per jaar hebben we ruim 4000 kilowatt-uur (kwh) nodig en de eerste vier maanden wisten we al meer dan 1600 kwh via de panelen te vergaren. Het is wel zaak om het doordacht aan te pakken. We hebben bijvoorbeeld hoog bovenin de kerk slimme ventilatoren geplaatst om de hete lucht van de verwarming zoveel mogelijk aan de grond te houden en zodoende gas te besparen."

Dit soort projecten komen volgens Jaap en Ton iets minder makkelijk van de grond dan je aanvankelijk zou vermoeden. "Je moet er echt constant bovenop zitten. Want duurzaamheid zit natuurlijk in veel meer dingen dan zonnepanelen. We schenken hier bijvoorbeeld alleen maar eerlijke koffie en thee. Maar als de thee op is, heeft iemand voor je het weet een doos bij de supermarkt gehaald. Goed bedoeld, maar je ziet dat het wel even duurt voor het bij iedereen tussen de oren zit."

(www.pkn-schoondijke-waterlandkerkje.nl)

Winsum

De protestantse gemeente in het Groningse Winsum stond recent

▲ De Protestantse kerk in Schoondijke met de panelen op het dak.

voor een ingewikkelde keuze. De bestaande kerk was in veel opzichten bepaald niet energiezuinig, had groot onderhoud nodig in de komende jaren en stak bouwtechnisch onlogisch in elkaar. Om voor de langere termijn een geschikt kerkgebouw te hebben, moest er wat gebeuren. Een aantal opties, waaronder nieuwbouw, is onderzocht. Peta de Vries, voorzitter van de bouwcommissie, vertelt over de aanpak in Winsum: "Nieuwbouw bleek te duur. Uiteindelijk kwamen we tot een plan voor verbouw. We hadden twee varianten. We hebben gekozen voor een energieneutraal gebouw. Wel was dit ruim twee ton duurder dan de variant voor energiezuinig, maar deze investering vinden we verantwoord vanuit het oogpunt van opbrengst op langere termijn. Bovendien past die bij de taak om als kerk goed voor onze wereld te zorgen."

"In onze aanpak letten we op veel zaken. De zonnepanelen bijvoorbeeld, die gaan we zo laat mogelijk bestellen want de prijzen dalen nog steeds. We gaan ook met aardwarmte werken. En natuurlijk alle maatregelen voor energiebewust bouwen: muren, vloer en dak isoleren, kozijnen en glas vervangen, compact bouwen."

(www.pgwo.nl)

Gorinchem

De kerkgemeente in Gorinchem laat heel mooi zien dat slimme oplossingen vaak binnen handbereik liggen. "Aan de hand van metingen en een

gesprek met een orgeladviseur zijn we in februari 2011 begonnen met een andere manier van verwarmen van kerk", aldus Jaap Vernhout van de Grote Kerk. "We lossen nu in een klap twee problemen op. Door het oude stookgedrag werd de kerk te droog. Dat is slecht voor het monumentale orgel en het geeft een onbehaaglijk gevoel."

"Eerst werd de kerk echt warm gestookt, nu gaan twee uur voor de kerkdienst de kachels volop open. De kerkgangers ervaren de stijgende temperatuur, en dat geeft een behaaglijk gevoel. Na de dienst gaan de kachels weer uit. Doordat de kachels relatief kort aan zijn is het temperatuurverschil niet schadelijk voor het orgel. En hiermee besparen we maar liefst 30 procent op de stookkosten."

(www.hervormdgorinchemwijk3.nl)

Gouda

Gert Olbertijn van de Oostpoortgemeente in Gouda heeft het duurzaamheidsidee inmiddels aardig op het spoor. Gert Olbertijn was in 1996 de eerste milieudiaken en schrijft al 20 jaar milieubijdragen voor het kerkblad. "Ik heb zelf zonnepanelen op mijn dak en was een van de eersten met een hybride-auto. Een ouderling vroeg me om mee te denken over de plannen voor energiezuinig beheer van de kerk. Vervolgens heb ik binnen de kerk wat rondgevraagd en daar zeven enthousiaste kerkleden gevonden die wilden meedenken en meewerken. In een paar avon-

⤴ Door een uitgekiend plan zijn de stookkosten voor de Grote Kerk in Gorinchem 30 procent gedaald.

den hebben we een plan bedacht dat we van de kerkenraad inmiddels mogen uitvoeren."

Het Goudse plan is breed van opzet. "De werkgroep Kerk en Milieu mag jaarlijks enkele duizenden euro's uit de collecte besteden aan bijzondere initiatieven. Dat geeft ons mogelijkheid om steun te bieden aan bijvoorbeeld een ecologische wandel- of fietstocht langs duurzame winkels in Gouda. En we hebben enkele jaren geleden energiebesparingsonderzoeken laten doen. Daarna zijn veel spaarlampen aangeschaft. Komend jaar willen we eindelijk zonnepanelen plaatsen op het dak van onze kerk. We hebben de constructie al laten berekenen en zijn druk met het aanvragen en beoordelen van offertes. Die leggen we ter goedkeuring voor aan de kerkrentmeesters in de hoop hen te overtuigen van het nut en de noodzaak van deze investering. Die investering gaat zich binnen tien tot twaalf jaar terugverdienen. Wat ik merk is dat het meer en meer gaat leven bij de gemeente. We hopen dat onze inspanning gemeenteleden zal stimuleren zelf ook in actie te komen."

(www.oostpoort.net / www.bewaardeschepping.nl).

⤴ Ton de Vos (links) en Jaap Steeneveld bij de omvormer die de zonne-energie bruikbaar maakt voor levering aan het elektriciteitsnetwerk.

Goed met geld omgaan

Diakenen en kerkrentmeesters zijn zich er als geen ander van bewust zorgvuldig om te gaan met het geld dat hen toevertrouwd is door de gemeenteleden. Veel diaconieën sparen daarom bijvoorbeeld bij een duurzame bank of beleggen bij Oikocredit.

Interactief in Huissen

Er zijn ook diaconieën en zwo-groepen die via Kerk in Actie Interactief een organisatie in het Zuiden steunen die duurzaamheid nastreeft, zoals de Protestantse Gemeente in Huissen. Deze gemeente steunt al een aantal jaren het project Zuiniger koken en stoken van het NOVA-Instituut in Zuid-Afrika. Het gevolg was dat er groot enthousiasme ontstond voor de partner en voor duurzaamheid in de eigen gemeente.

Al snel kwam er een gesprek tussen de kerkrentmeesters en de diaconie over de duurzaamheid van het eigen kerkgebouw. Dat resulteerde in nieuwe ketels. Bovendien kunnen de zalen nu gescheiden van de kerkzaal verwarmd worden.

Maar er gebeurde nog meer. De directeur van NOVA kwam naar Huissen om te vertellen over de ontwikkeling van een biogasinstallatie en een vernieuwde houtoven. Er werd een cursus duurzaamheid gegeven dat tot gevolg had dat bij alle kerkactiviteiten duurzame producten gebruikt worden. Ook is

er een groep die zich verdiept heeft in diverse onderwerpen uit het dagelijks leven. En er zijn contacten gelegd met de plaatselijke politiek. Individuele gemeenteleden raakten geïnspireerd om minder vlees te gaan eten, vaker op de fiets naar de kerk komen en groene energie te gebruiken. In de liturgie op zondagmorgen is de tekst bij de opening veranderd in "God als Schepper en Behoeder van hemel en aarde". Kortom, duurzaamheid is een gespreksonderwerp geworden in Huissen.

Er zijn ook allerlei acties gevoerd om geld in te zamelen voor NOVA. Zo kwam er een klussenboom in de hal van de kerk, werden er boekenmarkten georganiseerd, verkocht men eigengemaakte jam en vond er een open podiumavond plaats. Al deze activiteiten leverden niet alleen geld op voor het project, het heeft ook de gemeenteopbouw bevorderd doordat mensen in nieuwe samenstellingen met elkaar wat zijn gaan ondernemen.

FairClimateFund

Een andere manier om duurzaam

met (kerkelijk) geld om te gaan is door mee te doen aan het FairClimateFund. Dit non-profit fonds, opgericht door ICCO en Kerk in Actie, helpt particulieren, bedrijven en kerken om klimaatneutraal te worden. ICCO en de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk willen het goede voorbeeld geven en vergoeden hun CO₂-uitstoot via dit fonds.

Hoe werkt het?

Meedoen aan het FairClimateFund gaat in drie stappen: scannen, reduceren en compenseren. Op www.fairclimatefund.nl staat een korte film over hoe het proces in zijn werk gaat.

Wie worden ermee geholpen?

Het FairClimateFund zet klimaatprojecten op voor en met arme gezinnen in ontwikkelingslanden. De energie die hierbij wordt bespaard, wordt uitgedrukt in CO₂-credits. Het FairClimateFund verhandelt de CO₂-credits tegen een eerlijke prijs en steunt daarmee weer nieuwe projecten. De meerwaarde van het FairClimateFund is dat er projecten in het Zuiden worden gesteund en dat zodoende aandacht voor het milieu gecombineerd wordt met ontwikkelings-samenwerking.

Kerken ontvangen als ze meedoen aan het FairClimateFund voor hun compensatie een officieel certificaat. Ze krijgen te zien naar welk project in welk dorp de investering gaat en worden regelmatig op de hoogte gehouden wat hun investering oplevert.

Benieuwd of het ook uw kerk lukt om klimaatneutraal te worden? Neem contact op via info@fairclimatefund.nl.

Voedsel met voordelen

Duurzamer leven kan op veel verschillende manieren. Een daarvan is bewuster omgaan met wat we eten. Voedsel dat milieuvriendelijk verbouwd wordt en niet van ver komt, is beter voor het klimaat.

Duurzame markten

In Bennekom zijn ze zich al een tijd bewust van de voordelen van duurzaam voedsel. Sinds een aantal jaar organiseren vrijwilligers van de Brinkstraatkerk in de zomer iedere woensdagmiddag een groentemarkt waar duurzaam geproduceerde groenten en fruit verkocht worden. Het idee achter de duurzame groentemarkt is meerledig. In de eerste plaats

werken de verkopers en kopers aan behoud van klimaat en milieu door duurzame producten in eigen beheer te produceren en te verkopen. Via de regelmatige reclame voor de groentemarkt in de plaatselijke en kerkelijke bladen worden de mensen bovendien bewust gemaakt van de klimaat- en milieuproblematiek. Ook mensen in het Zuiden worden geholpen doordat de opbrengst van de

markt naar een project in de derde wereld gaat. Ook in Dieren hebben ze de duurzame smaak te pakken. Daar werd in de zomer elke week een markt op het terrein van de Ontmoetingskerk gehouden met een gevarieerd aanbod aan producten: groenten, kamer- en tuinplanten, gebak, noten, bessen, jam en bloemen uit de tuin. Ook was er de mogelijkheid om thee of koffie te drinken met iets lekkers.

➤ Koken met bezieling

Tini Brugge is van huis uit bioloog. Sinds jaar en dag is ze bezig om vanuit de christelijke traditie milieu en theologie met elkaar te verbinden. Dat doet ze onder andere door het schrijven van

receptenboeken.

Het boek *Koken met bezieling* bevat duurzame, eenvoudige recepten per seizoen. "Het boek is bestemd voor iedereen die het leuk vindt om samen met anderen te eten en te koken", zegt Tini Brugge. "Goed bruikbaar dus voor (thuis) kerken, bezinningsdagen, maar ook voor thuis. De recepten zijn

eenvoudig en goedkoop en er is veel verscheidenheid doordat verschillende koks meegewerkt hebben, onder wie kookdominee Han Wilmink, culinair journalist Janny de Moor en kloosterkok Chiara Bots."

Aan *Koken met bezieling* is een website verbonden: www.sameneerlijketen.nl.

Aan de slag!

Versillende lokale gemeentes zijn al langer actief rondom duurzaamheid. Voorbeelden daarvan zijn te zien op www.kerkinactie.nl/duurzamefilms. Bij Kerk in Actie verzamelen we die initiatieven. Dat doen we omdat goede ideeën en manieren van werken dan makkelijker doorgegeven kunnen worden. Zo bouwen we met elkaar, lokaal en landelijk, kennis op van wat werkt en wat haalbaar is. Bent u ook als kerk actief? Laat ons dat weten en stuur een e-mail naar s.van.schooneveld@kerkinactie.nl.

Uit de kerkelijke initiatieven die nu bij ons bekend zijn, willen we de volgende tips met u delen.

Kerkgebouw duurzamer en duurzamer handelen

- Doe een energie- of klimaatscan van uw kerkgebouw en volg de adviezen op. Maak gebruik van Jongeren Geloven in Duurzaamheid, www.togetherthere.nl.
- Er zijn bedrijven die eenvoudig te bedienen apparatuur leveren om het binnenklimaat in de kerk te monitoren. Met deze gegevens is

het vaak mogelijk om de verwarming beter af te stellen.

- Bent u van plan te gaan renoveren? Onderzoek dan of het gebruik van bodemwarmte een goede mogelijkheid biedt. Ook het investeren in zonnepanelen is een goede mogelijkheid, 'de terugverdientijd' wordt steeds korter nu prijzen van zonnepanelen dalen. Investeren in duurzame energie is een rendabele keus!
- Verschillende bedrijven kunnen u adviseren over een lichtplan voor de kerk. Voor meer informatie:

www.doordachtlicht.nl of
www.lichtendekerk.nl.

- Bereken op www.voetafdruk.eu de ecologische voetafdruk van uw kerk en lees hoe die te verkleinen is.
- Stap over op groene energie! Wist u dat GreenChoice alle door u zelf opgewekte zonne-energie 'saldeert'?
- Gebruik Fairtrade-producten of lokale producten, www.fairtrade-gemeenten.nl/tips/kerktips.
- Maak gebruik van een eerlijke bank. Zie: www.eerlijkebank-wijzer.nl of www.oikocredit.org/nl.
- Verhuurt u uw kerk voor evenementen? Bied dan aan om het evenement klimaatneutraal te maken. Er is een button op www.FairClimateFund.nl.

Draagvlak binnen de gemeente

- In enkele gemeentes is aandacht voor duurzaamheid gestart met een gespreksgroep. Sta als kerkenraad open voor dit soort initiatieven.
- Ga in gesprek met degene die de inkoop voor de kerk doet.
- Begin met iets dat niet zo ingrij-

pend is. Bouw daarop verder. Beter iets kleins met succes aangepakt, dan niets gedaan.

Duurzaamheid is leuk als het lukt!

- Gebruik de startzondag en verbind er een jaarplan of -thema aan.
- Geef duurzaamheid een structurele plaats aan de kerkenraadstafel. Een aantal gemeentes heeft al een 'groene diaken'.
- Is uw diaconie vooral op armoede gericht? Verbind duurzaamheid dan met armoede. Zie bijvoorbeeld www.opzuinig.nl.
- Organiseer een filmhuisavond en ga na de film met elkaar in gesprek. Laat bijvoorbeeld de film 'An inconvenient Truth, a Global Warning' zien of 'One Degree Matters'.
- Doe de quiz Duurzaam doe je zelf-show, www.cosoverijssel.nl.
- Er zijn verschillende websites van christelijke organisaties waar veel informatie te vinden is over duurzaamheid. Kijk eens op: www.duurzamekerk.nl
www.kerkenmilieu.nl
www.kerkinactie.nl
www.michanederland.nl

www.recycleyourmind.nl
www.solidaridad.nl
www.stichtingoiikos.nl

Zelf duurzamer leven

- Allerhande tips, testen en adviezen zijn te vinden op: www.milieucentraal.nl.
- Bijna de helft van de autoritten in Nederland is korter dan 7.5 km. Deze korte ritten zijn extra vervuilend. Lees meer op www.hetnieuwerijden.nl.
- Een screensaver spaart wel je monitor, maar geen energie. Wat wel energie bespaart, is de energiestand aanzetten in Windows.
- Kies groente en fruit van het seizoen (zie pagina 6) en gooi minder voedsel weg. Check de duurzaamheid van producten die je wilt aanschaffen bij www.rankabrand.nl.
- Investeer in (lokale) windcoöperaties. Zie www.duurzameenergie.org en ga naar 'sectie wind' voor informatie over de aangesloten windcoöperaties. Wist u dat investeren in wind u meer opbrengt dan een spaarrekening!

DE ZEVENDE DAG – DE SCHEPPING VOLTOOID

Zoek steeds naar momenten, een dag om te rusten van al wat je doet, te genieten daarvan, van de plek waar je woont, van wat groeit en bloeit om je heen, die beweging van leven die altijd maar doorgaat.

Zoek steeds naar momenten, een dag voor bezinning op het beheer van de aarde, ons levende huis. Doen wij dat zorgend, aandachtig of hebberig, overvragend of er geen toekomst, geen nageslacht is.

Momenten van rust, een dag, die heiligt en heelt, ons weer brengt bij onszelf, ons weer opent voor Jou, Die schiep en schept en scheppen blijft tot in lengte van dagen, van jaren, van de altijd doorgaande tijd. De aarde van nu, in dat doorgaande scheppen, teken van Jouw Aanwezigheid.

tekst: *Marijke de Bruijne*

Zie voor de hele tekst en het hele lied (met muziek): www.scheppingvieren.nl. Op deze website staan veel meer liturgische teksten, verhalen en activiteitentips rond milieu en de zeven scheppingsdagen.